

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

WAYNE EAGLING
SOLYMOSSI TAMÁS
PJOTR ILJICS CSAJKOVSZKIJ

A DIÓTÖRŐ

THE NUTCRACKER

BALETT

MAGYAR NEMZETI BALETT
HUNGARIAN NATIONAL BALLET

Tartalom

Alkotók és szereposztás	6
Cselekmény	10
Pjotr Iljics Csajkovszkij	14
Egy német író meséje orosz muzsikára	15
Az ősbemutató és a <i>Diótörő</i> -variációk	18
Az új produkció alkotói: Wayne Eagling és Solymosi Tamás	21
Interjú Wayne Eaglinggel és Solymosi Tamással	24

Contents

<i>Cast and creative</i>	6
<i>Synopsis</i>	28
<i>Pyotr Ilyich Tchaikovsky</i>	32
<i>A tale by a German writer set to Russian music</i>	35
<i>The world premiere and the variations of The Nutcracker</i>	36
<i>The creators of the new production: Wayne Eagling and Tamás Solymosi</i>	38
<i>An interview with Wayne Eagling and Tamás Solymosi</i>	41

WAYNE EAGLING
SOLYMOSI TAMÁS
PJOTR ILJICS CSAJKOVSKIJ

DIÓTÖRŐ

THE NUTCRACKER

meseballet két felvonásban *fairy-tale ballet in two acts*

Koreográfus *Coreographer* **WAYNE EAGLING, SOLYMOSI TAMÁS**

Zeneszerző *Composer* **PJOTR ILJICS CSAJKOVSKIJ**

Díszlettervező (Oláh Gusztáv nyomán) *Set designer (after Gusztáv Oláh)* **VAVRINECZ BEÁTA**

Jelmeztervező *Costume designer* **ROMÁNYI NÓRA**

Betanító balettmester *Staging ballet master* **WAYNE EAGLING**

Próbavezető balettmesterek *Company répétiteurs* **ARADI MÁRIA, BALABAN CRISTINA,**

BELIAEVSKII STANISLAV, DUNETS ANASTASIA, KOHÁRI ISTVÁN, LEBLANC GERGELY,

MIRZOYAN ALBERT, PONGOR ILDIKÓ, SOLYMOSI TAMÁS, SZIRB GYÖRGY,

TANYKPAYEVA ALIYA

A növendékeket betanította *Students trained by* **CHERNAKOVA OLGA,**

KIREJKO DMITRIJ TARASOVICS, KOVÁCS DÉNES, RADINA DACE, YAKUSHKINA NATALIIA

A Gyermekkar vezetője *Head of the Children's Chorus* **HAJZER NIKOLETT**

Bemutató 2015. november 28., Operaház

Premiere 28 November 2015, Opera House

Mária hercegnő *Princess Marie* **YOSHIE ERINA / TAKAMORI MIYU / BECK MARIA /
WAKABAYASHI YUKI / MELNYIK TATYJANA / LEE SOOBIN / YAKOVLEVA MARIA /
GARCÍA CARRIERA CLAUDIA / MUROMTSEVA GANNA**

Unokaöcs / Diótörő / Herceg *Cousin / Nutcracker / Prince* **RÓNAI ANDRÁS /
HNEDCHYK VIACHASLAV / SCRIVENER LOUIS / TARAN DUMITRU /
TIMOFEEV DMITRY / ZHURILOV BORIS / KIYOTA MOTOMI / BALÁZSI GERGŐ ÁRMIN /
MASSARA LUCA**

Drosselmeier **KOVTUN MAXIM / COTTONARO GAETANO / KEKALO IURII /
BYKOVETS TIMOFIJ / RADZIUSH MIKALAI / MELNYIK VLAGYISZLAV**

Egérkirály *Mouse King* **TARAVILLO MAHILLO CARLOS / OKAJIMA TAKAAKI /
LECARPENTIER LÉO / MELNYIK VLAGYISZLAV / RADZIUSH MIKALAI /
KÓBOR DEMETER / MASSARA LUCA / KEKALO IURII**

Lujza / Hercegnő (a táncjátékban) *Louise / Princess (in the pantomime)*

**WAKABAYASHI YUKI / LI JINGXUAN / OVCHARENKO STEFANIDA /
RADZIUSH YULIYA / CHERNAKOVA OLGA / AHN EUGINE / SOLOMON THÉAA**

Szóló hópelyhek *Solo snowflakes* **SHARIPOVA ELENA, GARCÍA CARRIERA CLAUDIA,
CHEKURASHVILI NUTSA, KONSTANTINOVA ANASTASIIA, SKRYPCHENKO OLHA,
HORÁNYI ADRIENN, KOSYREVA DIANA, RADZIUSH YULIYA, WAKABAYASHI YUKI,
TAKAMORI MIYU, FÖLDI LEA, SAWATZKI AGLAJA, OYA NATSUNA,
POHODNIH ELLINA**

Virágkeringő szóló *Flower Waltz solo* **SKRYPCHENKO OLHA, CRNIC NIKA KRISTINA,
MELNYIK VLAGYISZLAV, RADZIUSH MIKALAI / OMAROVA ADEMA,
HORÁNYI ADRIENN, MARMUS AUGUSTE, BARBIERI RAFFAELLO /
CHEKURASHVILI NUTSA, KONSTANTINOVA ANASTASIIA, PALUMBO VALERIO,
COTTONARO GAETANO / KRUPP ANNA, KELEMEN ÁGNES, OKAJIMA TAKAAKI,
OVCHARENKO STEFANIDA, CARULLA LEON JESSICA, HNEDCHYK VIACHASLAV,
TARAN DUMITRU**

Spanyol tánc *Spanish dance* **KOSYREVA DIANA, RADZIUSH YULIYA,
SARDELLA FRANCESCO / CARULLA LEON JESSICA, GARCÍA CARRIERA CLAUDIA,
TARAVILLO MAHILLO CARLOS / HANGYA RITA, TARASZOVA KATERINA,
ZHUKOV DMITRY / QUINTAO RACHEL, SAWATZKI AGLAJA, KOVTUN MAXIM /
SHARIPOVA ELENA, KRUPP ANNA**

Arab tánc *Arabian dance* **CARULLA LEON JESSICA, MOLNÁR DÁVID, MATHOT CHRISTIAN, MARMUS AUGUSTE, ZHUMATAYEV DANIYAR / FÖLDI LEA, MORVAI KRISTÓF, OKAJIMA TAKAAKI, BARBIERI RAFFAELLO, MELNYIK VLAGYISZLAV / SKRYPCHENKO OLHA, KOVTUN MAXIM, LECARPENTIER LÉO, BYKOVETS TIMOFIJ, RADZIUSH MIKALAI / MUROMTSEVA GANNA, SMITH ALEXANDER, KÓBOR DEMETER, MASSARA LUCA, KEKALO IURII / OMAROVA ADEMA**

Kínai tánc *Chinese dance* **GARCÍA CARRIERA CLAUDIA, TOPOLÁNSZKY VINCE, KERÉNYI MIKLÓS DÁVID / KOSYREVA DIANA, SZEGŐ ANDRÁS, PALUMBO VALERIO / TAKAMORI MIYU, YAMAMOTO RIKU, ORTEGA DE PABLOS ALBERTO / WAKABAYASHI YUKI, ZHUKOV DMITRY, GUERRA YAGO / KALIKO LILIA, BÄCKSTRÖM MATTHEUS, MORVAI KRISTÓF**

Orosz tánc *Russian dance* **FÜLÖP ANNA, GYARMATI ZSÓFIA, RIEDL ÁGNES, PAPP ZSUZSANNA, KIYOTA MOTOMI / DOBRA JANKA, DARAB-FEHÉR EDIT, SZELÉNYI DÓRA, LOVISEK ESZTER, TOPOLÁNSZKY VINCE / KULIKOVA XÉNIA / RÓNAI ANDRÁS / BYKOVETS TIMOFIJ / YAMAMOTO RIKU**

Pas de trois **FÖLDI LEA, OYA NATSUNA, SAWATZKI AGLAJA / RADZIUSH YULIYA, KONSTANTINOVA ANASTASIIA, CHEKURASHVILI NUTSA / SOLOMON THÉA, SHARIPOVA ELENA, OVCHARENKO STEFANIDA / CHERNAKOVA OLGA, BARBAGLIA MATILDE NOEMI, LI JINGXUAN / WAKABAYASHI YUKI, TAKAMORI MIYU, YOSHIE ERINA**

Marika *Marie* **IURATO SARAH / LÁZÁR EMMA / STEINER-ISKY JOHANNA / SCHIMICSEK SÁRA / PÁLFI ADÉL / POLLÁK JULIANNA ÉVA**

Misi *Fritz* **OFNER MÁRK / GAÁL ALBERT IMRE / STEINER-ISKY ÁGOSTON HUBA / OFNER BENDE**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara és Gyermekkara, a Magyar Nemzeti Balett és a Magyar Nemzeti Balettintézet

Featuring the Hungarian State Opera Orchestra and Children's Chorus, the Hungarian National Ballet and the Hungarian National Ballet Institute

Karmester *Conductor* **DOBSZAY PÉTER, HÁMORI MÁTÉ, THOMAS HERZOG, KOLLÁR IMRE, MARSOVSZKY PAUL, SOMOGYI-TÓTH DÁNIEL, TÓTH SÁMUEL CSABA**

Melnyik Tatyjana, Kiyota Motomi

Cselekmény

I. FELVONÁS

Kápolna; a Stahlbaum-ház előtt

Szenteste van, szítáló hóesés. A Stahlbaum család legifjabb tagjai, Marika és testvére, Misi dadájukkal a kápolnába igyekeznek, míg a család többi tagja a karácsonyi ünnepségre készül. A Stahlbaum-ház előtt korcsolyapálya, sültgesztenye-árus. Sorra érkeznek a vendégek, köztük Drosselmeier nagybácsi és unokaöccse, hogy együtt ünnepeljenek a családdal.

A karácsonyi vendégség

Míg a gyerekek az előszobában izgatottan várják, hogy megpillanthassák a gyönyörűen feldíszített karácsonyfát, addig Drosselmeier bűvészműtávjakkal szórakoztatja őket. Nyílik a szalon ajtaja, Drosselmeier varázsütésére kezdetét veszi az ünnepség. A vendégek összegyűlenek a karácsonyfa körül, ahol rengeteg ajándék várja a gyerekeket. Marika ezermester nagybácsija táncjátékkal is készült a vendégeknek. Az előadás a Diótörő és az Egérkirály csatájáról szól, amit a Hercegnőért vívnak. Diótörőt Drosselmeier unokaöccse, a Hercegnőt Lujza, Marika nővére alakítja. A nagybácsi Diótörő-bábut ajándékoz Marikának, aki örömeiben táncra perdül, boldogan babusgatja új kedvencét. A szeleburdi, örök csínytevő Misi elragadja Marikától, és a huzavonában letörik a bábu feje. Szerencsére Drosselmeier meg tudja javítani a játékot. A karácsonyi ünnepség közös tánccal zárul, a vendégek hazamennek, a gyerekek pedig aludni készülnek.

Marika álma

Marika boldogan, élményekkel tele szenderedik álomba. Természetesen mellette van új kedvence, az ajándékba kapott Diótörő-bábu. Az óra éjfél ut. Marika álmában minden hatalmasra nő: a karácsonyfa, az ajándékok, a bútorok. Megelevenedik a táncjáték is. Az Egérkirály egerek és patkányok élén támadásra készül a ház és a karácsonyfa ellen. Marika félelmében a Diótörőtől vár segítséget, aki az ólomkatonák megelevenedett hadserege élén legyőzi az Egérkirályt.

Utazás a hó birodalmába

A szoba és a ház csodálatos téli erdei tájjá alakul át. Marika és Diótörő a hópelyhek táncában gyönyörködik. Lírai kettősükben feltárlják egymás iránti érzéseiket, majd integetve búcsúznak a szállingózó hópelyhektől.

II. FELVONÁS

Utazás

Drosselmeier hajójára szállva Marika és Diótörő csodálatos utazás részesévé válik. A szerelmeket Drosselmeier is elkíséri. A csodabirodalomba azonban hosszú út vezet. Az utazók egy barlangba érve denevérekkel találják szemben magukat, ám Drosselmeier egy csapásra elűzi őket, majd varázsütésére feltárl csodálatos birodalma.

A Hókrisztálypalota

A birodalom lakói mély hódolattal fogadják Diótörő herceget és kedvesét, Mária hercegnőt. A világ különböző tájairól érkező lakók egy divertissement táncszerepében mutatkoznak be. A lendületes spanyol hármast keleties kígyóbűvölő tánc követi. Három kínai táncos ugrásokkal, gyors forgásokkal szórakoztatja a vendégeket. Ezt követi a fergeteges orosz tánc, majd a pas de trois, a rokokó „porcelánbalerinák” technikás variációja. A divertissement csúcspontja, a Rózsakeringő zárja a köszöntéseket. A keringő után Mária hercegnő és Diótörő herceg nagy kettőse következik. A klasszikus hagyománynak megfelelően szerkesztett kettős (adagio-variációk-kóda) a szerelem beteljesülésének hirdetése. A fináléba a Hókrisztálypalota valamennyi szépséges lakója bekapcsolódik.

Marika szobája

Karácsony másnapján a kislány csodálatos álomból ébred. Misi szalad be hozzá, és megosztják egymással álombéli kalandjaikat. Marika maga sem tudja, csupán álmódott-e, vagy mégis átélte a karácsonyi varázslatot.

Pjotr Iljics Csajkovszkij (1840–1893)

A 19. századi orosz zene megkérdőjelezhetetlen óriása. Jogi végzettségének megszerzése után minisztériumi állást vállalt. Az orosz Őtök többségével ellentétben Csajkovszkij rendszeres zenei képzésben részesült az akkor alakult szentpétervári konzervatóriumban. Később úgy döntött, hogy feladja polgári foglalkozását a zenéért, így örömmel fogadta el Nyikolaj Rubinstein meghívását, hogy legyen a moszkvai konzervatórium tanára. Zeneelméletet tanított illetve magántanítványokat vállalt, hogy keresetét kiegészítse.

Az 1860-as évek közepén kezdett el komolyan komponálni. Életművét tekintve azt mondhatjuk, minden műfajban maradandót tudott alkotni, bár a siker csak egy évtizeddel később szegődött mellé. Halála előtt már mint nemzetközileg elismert szerzőt tartották számon. Megismerkedett korának jelentős személyiségeivel (Wagnerrel, Liszttel), az Egyesült Államokba szervezett fellépés-sorozata pedig diadalúttá vált. Ha szorongó, önbizalomhiányos természete nem akadályozta volna, nyilván sokkal magasabbra jut a társadalmi ranglétrán. A zeneköltőt 53 éves korában ragadta el a halál, azonban mind a mai napig nem tudjuk halálának igazi okát. A kolerától az öngyilkosságon át a becsületbíráóságig sok változat létezik, de egyiket sem tudták hitelt érdemlően bizonyítani a kutatók.

Csajkovszkij viszonya a táncsal igen szoros. Kedvelte a színpadi táncot, a balettet, és ami még fontosabb, nem becsülte le a balettenét. Rendszeresen járt táncelőadásokra, és az új kutatások szerint első balettjének alapötlete is a szépség iránti fogékonyságának és rajongásának köszönhető.

Hivatalosan három balettet írt: *A hattyúk tavát* (1877), a *Csipkerózsikát* (1890) és legvégül *A diótörőt* (1892). Az utolsó kettőt a cári színházak megrendelésére komponálta, azonban *A hattyúk tava* partitúrája saját ötletéből ered. Ezekon kívül számtalan színpadi vagy éppen hangversenytermi darabjában bukkannak fel kifejezetten táncra íródott vagy zeneileg táncként is értelmezhető részek. Például az *op. 7. Valse scherzo*, az *Anyegin* című opera híres polonéze, mazurkája vagy écosseise-e, a kozák tánc a *Mazepából* vagy éppen az *I. és az V. szimfónia* keringő tételei.

Nem véletlenül készült oly sok művére – megkockáztatható, hogy a liturgikus művek kivételével darabjainak többségére, még dalaira is – koreográfia, ugyanis muzsikájának áradó dalamossága, kiváló hangszerezése, remek formálása és lüktető ritmikája szinte táncért kiált. A teljesség igénye nélkül néhány olyan színpadi alkotás, amelyben Csajkovszkij zeneszámai

szerepelnek. George Balanchine szimfonikus balettet készített a *Vonósszerenádra* (*Szerenád*), a *III. szimfónia* 4. tételére (*Ékkövek – Gyémántok*), a *II. zongoraversenyre* (*Ballet Imperial*), a *3. szvit* utolsó tételére (*Téma és variációk*). John Cranko az *Anyegin* balettváltozatához, idősebb Harangzó Gyula a *Rómeó és Júliához*, Roland Petit a *pikk dáma*hoz és a *Csizmás kandúr*hoz, Kenneth MacMillan az *Anasztáziához* és a Téli álmokhoz illetve Pártay Lilla az *Anna Kareninához* választotta Csajkovszkij alkotásait.

Operáit, balettjeit, szimfóniáit, versenyműveit, nyitányait, szimfonikus költeményeit, szvitjeit, vonósnégyeseit, zongoradarabjait mind a mai napig sűrűn adják elő. Hogy mi lehet e siker nyitja? Falk Géza így világít rá a zeneköltő személyiségére és magyarázza muzsikájának sikerét: *„Csajkovszkij tehetsége és természete igen eltérő fejlődési vonalat mutat. Tehetsége lassan és későn bontakozik ki. Viszont természetében már korán megtaláljuk az öregedő ember tulajdonságait. Alig harminc éves, amikor a falu csendje után vágyik, emberkerülő, gyakran teljesen életere-nélküli és a halálra gondol. Nehezen megnyilatkozó lelke és gyenge idegrendszere sok minden rossznak a rugója. Lélektanilag nézve elsősorban féltékenységét, az ebből adódó gátlásait, érzékenységét, gyors ellágyulását, végül hirtelen hevülő és izgalomba ejthető idegrendszerét kell szemügyre vennünk, mert szenvedéseinek éppen ezek a forrásai. Érzékenysége, lágy szíve és mindenre reagáló idegrendszere az életben csak terhet jelent, de a művészet szempontjából sajátos egyéniségének értékét képviseli.”*

Egy német író meséje orosz muzsikára

A *diótörő* történetét Ernst Theodor Amadeus Hoffmann vetette papírra 1816-ban, *A diótörő és az Egérkirály* címmel. A mese alapgondolata, hogy a világ tele van csodákkal, csak nem mindenki látja őket. Hoffmann alkotását sajátos, kedves humor jellemzi, mely halhatatlan gyermekolvasmánnyá tette a történetet. De Hoffmann meséjében a karácsony valójában csak ürügy, amellyel az író elviheti olvasóit egy olyan világba, amelynek határát ő maga is időről időre átlépte. A diótörő bábu eredeti történetében is egy teljesen hétköznapi, polgári család ünnepébe csöppenünk bele, ám a cselekmény igen hamar átlép a képzelet világába. Egy beteg kisfiú lázálma elevenedik meg a házban elszaporodott egerek és a játék ólom-

katonák közötti küzdelemről, amelynek hőse a „Dióherceg”, a csattogó állkapcsú, dióhéjat szétharapó fabábu, aki életre kelve parancsnoka lesz a házat őrző játékkatonáknak.

Hoffmann világa azonban közel sem olyan kiegyensúlyozott, mint a tündérmesék univerzuma, a képek örült módon kavarnak, hogy végül a szerző átlépje a mese határát: a diótörőt áttemeli a hétköznapokba, s a főszereplő kislány, Marika jegyesévé teszi. Marika és Diótörő herceg azután csodás utazásokat tesznek a fantázia pompázatos, különös lényekkel teli birodalmában.

Alexandre Dumas 1844-ben erőteljesen átdolgozta Hoffmann történetét. A kifejezetten gyermekek számára készült könyv *Egy diótörő története* címmel 1845-ben jelent meg Párizsban. Ezt, a korszakban nagyon népszerű verziót kapta kézhez Csajkovszkij a Cári Színház akkori főigazgatójától. A megrendelés egy mesebalett megkomponálására szólt, amelyre a legendás Marius Petipa, a szentpétervári Cári Színház francia származású koreográfusa kapott megbízást. Petipa dolgozott a librettón is, melynek cselekményét egyszerűsítették. A darab első felében megmaradt a karácsonyesti jelenet, a második részben azonban már egyértelműen a látványé, Cukorország megmutatásáé lett a főszerep. A cél az volt, hogy egy látványában minden eddigit felülmúló darabot mutassanak be, mesebeli szépségű díszletekkel és gyönyörű jelmezekkel.

Ezután kérték fel Csajkovszkijt a zene megírására. A librettó mellé a zeneszerző pontos kompozíciós terveket, utasításokat is kapott a koreográfustól, melyben Petipa precízen meghatározta a zenei frázisok hosszúságát, ritmusát, hangulatát.

Csajkovszkij eleinte ódzkodott a feladattól; attól tartott, hogy a pompázatosra tervezett külsőségek elvonják majd a figyelmet a zenei finomságokról. 1891 februárjában kezdett a komponáláshoz, és művét 1892 elejére fejezte be. Kezdeti kedvetlenségét hamar felülírta a mese iránti lelkesedése, így 1892. március 7-én már be is mutatták a balett egyik kivonatát, *A diótörő-szvitet*, Szentpétervárott a Zeneművészek Társaságában. *A diótörő* Csajkovszkij egyik legnépszerűbb darabjává vált.

Takamori Miyu, Kiyota Motomi, Guerra Yago

Az ősbemutató és a *Diótörő*-variációk

A teljes balett ősbemutatójára 1892. december 18-án került sor a szentpétervári Mariinszkij Színházban, ahol ugyanazon az estén bemutatták még Csajkovszkij *Jalanta* című egyfelvonásos operáját. Mindkét mű a zeneszerző utolsó színpadi alkotása is volt egyben. A koreográfiát az 1892-es ősbemutatóra Petipa váratlan betegsége miatt végül Petipa asszisztense és akkor már hét éve hűséges munkatársa, Lev Ivanov készítette el, mestere pontos instrukcióit és kész forgatókönyvét tiszteletben tartva. Bár a két művész alkotói stílusa alapjaiban különbözött egymástól, az előadáson nem lehetett észrevenni a váltást, ugyanis Petipa pontos és részletes iránymutatásokat adott különleges zenei érzékenységgel asszisztensének. A közönség jól fogadta a balettet, és a cári család is elismerte a produkciót, a kritikusok azonban fanyalogtak. Nem tetszett nekik a koreográfia, és hiányolták a cselekmény drámaiságát. Csajkovszkij zenéjét azonban minden kritikus egyöntetűen dicsérte.

A halhatatlan mű számtalan feldolgozásban látható szerte a nagyvilágban. Első, Oroszország határain kívüli bemutatója Angliában volt, ahol Nyikolaj Szergejev tanította be 1934-ben az átdolgozott változatot a Royal Ballet együttese számára. A további leghíresebbek: Alekszandr Gorszkij (1919), Vaszilij Vajnonen (1934), George Balanchine (1954), Jurij Grigorovics (1966), Rudolf Nurejev (1967, 1985), John Neumeier (1971), Mihail Barisnyikov (1976), Roland Petit (1976), Mark Morris (*The Hard Nut* címen, 1991), Matthew Bourne (1992), Patrice Bart (1999), Maurice Béjart (2000), Alekszej Ratmanszkij (2010) koreográfiája. A különböző változatok között voltak olyanok, amelyek megmaradtak az eredeti történetnél vagy annak valamilyen variációjánál, de olyan művek is születtek, amelyekben az alaptörténet teljesen más értelmezést kapott.

A Magyar Királyi Operaházban először 1927. december 21-én mutatták be a darabot Brada Ede koreográfiájával, de az előadás nem aratott tetszést. 1929-ben Szemere Árpád (az Operaház főrendezője) átdolgozta a balettet, de a siker ezúttal is elmaradt. A II. világháború után azonban megváltozott a helyzet. 1949-ben érkezett hazánkba a korszak neves szovjet koreográfusa, Vaszilij Vajnonen, hogy feleségével, Klavdija Armasevszkajával betanítsa saját *Diótörő*-verzióját (1934). A premiért 1950-ben tartották. Vajnonen három felvonásra, tíz képre tagolta a balettet. A Vajnonen-féle *Diótörő* azután szinte folyamatosan szerepelt a repertoáron.

Az Operaház történetében fontos állomás volt az 1950-es bemutató. Bizonyos szempontból akár az együttes nagykorúsága is innen számítható. Vajnonen a nagy cári baettek esszenciáját nyújtó koreográfiát készített Csajkovszkij zenéjére, mely egyrészt megkívánta az együttes létszámának megnövelését, másrészt utat nyitott további, egész estés balettprodukciók számára is. További érdem, hogy Vajnonen eltávolodott Petipa édeskés librettótól, és Csajkovszkij zenéjéből kiindulva építette fel újra a szövegkönyvet. Az előadás egyik fő erőssége Oláh Gusztáv (1901–1956) impozáns, ragyogó látványterve volt. Az 1950-es bemutató kapcsán a mester egy interjúban így beszélt a tervezésről: „A diótörő *életlem legnagyobb »kiállítás«*, ahogy színházi nyelven mondjuk. A díszletekhez 4500 négyzetméternél több vásznat használnak fel, kétszáznál több új kosztüm készül. A tervek kidolgozásában Fülöp Zoltán és Márk Tivadar is segítenek a munka sürgőssége és óriási volta miatt.” A darab évtizedekkel később, az Opera renoválásakor átkerült az Erkel Színházba, s az ottani színpadtechnika nem tette lehetővé, hogy Oláh Gusztáv nagyszabású szcenikai ötletei maradéktalanul megvalósulhassanak. 1994-ben, amikor Seregi László rendezésében *A diótörő* felújított verziója visszakerült az Operaházba, mindenki lelkesen ünnepelte a darab újjászületését. A felújításban az eredeti díszletek, jelmezek rekonstruált márai szerepeltek a Széchényi Könyvtárban fellelt, eredeti Oláh Gusztáv-tablók nyomán.

A koreográfusok

Wayne Eagling (1950–)

A kanadai származású táncos, koreográfus gyermek- és ifjúkorát Kaliforniában töltötte, és itt kezdett táncot tanulni Paul Ramsey Táncstúdiójában. 1965-ben az angol Royal Ballet társulatának amerikai turnéján találkozott a társulat táncosaival, és lehetőséget kapott, hogy Londonban, a Royal Ballet Schoolban folytassa tanulmányait. A hatvanas évek végén Londonba költözött, ahol nagy hatással volt rá az izgalmas, pezsgő kulturális élet. 1969-ben, mindössze tizennyolc évesen csatlakozott a Royal Ballet társulatához. 1972-ben szólista, 1975-ben első táncos lett. Olyan partnerekkel táncolhatott, mint Margot Fonteyn, Merle Park, Jennifer Penny.

Bár sok fontos klasszikus főszerepet táncolt el, mégis talán Kenneth MacMillan műveiben (*Elite Syncopations*, *Gloria*) tudta leginkább kibontakoztatni tehetségét. 1983 áprilisában, a *Mayerling* New York-i premierjén ő táncolta Rudolf herceget. Táncolt még Frederick Ashton, George Balanchine, Jerome Robbins, Rudolf Nurejev és Glen Tetley balettjeiben is. Első koreográfiáját az angol Royal Ballet együttesének készítette 1985-ben, *Frankenstein, a modern Prométheusz* címmel, Mary Shelley azonos című regényéből, Vangelis zenéjére.

1991-ben vonult vissza a színpadtól, és ugyanebben az évben a holland Het National Ballet művészeti igazgatója lett. 1996-ban itt készítette Toer van Schaykkal közösen *A diótörő és az Egérkirály* című balettet, amit később a Finn Nemzeti Balettnél és Lengyelországban is betanította. 2003-ban vált meg az amszterdami együttestől, és ezután nemzetközi karrierbe kezdett. 2005-ben nevezték ki az English National Ballet művészeti igazgatójává. 2012-ig vezette az együttest, ahol számos koreográfiát alkotott. 2010-ben új *Diótörő*-változatot készített. 2014-ben Tokióban tanította be a *Csipkerózsikát*. További koreográfiái: *A Szépség és a Szörnyeteg* (1986), *Byron* (1988), *Alma Mahler* (1994), *Men Y Men* (2009). A Wagner zenéjére készült *Duett* című kettősét a budapesti OPERA közönsége 2006 óta több alkalommal is láthatta.

Solymosi Tamás (1971–)

Tanulmányait a Magyar Táncművészeti Főiskolán végezte, mestere Dózsa Imre volt. Ezután Leningrádban, Moszkvában és Monte-Carlóban folytatta tudásának tökéletesítését. Diplomája megszerzése után szólistának szerződött az amszterdami Het National Ballet, majd Rudolf Nurejev meghívására Ausztráliában turnézott. 1992-ben az Angol Nemzeti Balett, 1993-ban a bécsi Állami Opera balettgyüttesének vezető szólistája volt. A világ számos je-

lentős balettegységébe meghívták vendégszereplésre, fellépett a Bajor Állami Operában, a Berliini Állami Operában, a Chilei Nemzeti Balett együttesében, a Moszkvai Nagy Színházban, a Finn Nemzeti Balett (Helsinki), San Carlo Színház (Nápoly) együttesében.

A balettművészi képesítés után a 2000-es évek elején balettpedagógus és koreográfus végzettséget is szerzett. Vendégművészként rendszeresen fellépett itthon is a Magyar Állami Operaházban. 2006-ban, a Magyar Táncművészeti Főiskola főigazgatóhelyettesi pozícióját elvállalva kezdett újra teljes erővel Magyarországon dolgozni. 2011-től megbízott, majd 2013-tól kinevezett balettigazgatóként a Magyar Nemzeti Balett vezetése áll munkája fókuszában. Tevékenysége során a repertoárban a hagyományos magyar balettprodukciók mellett helyet kapott a balettirodalom szinte minden nagy klasszikus darabja, számos neoklasszikus nagybalett, valamint a legjelentősebb modern művek.

Az együttesnek folyamatosan biztosítja a legnívósabb külföldi balettmesterek szakértelmét, akiket rendszeresen meghív, hogy együtt dolgozzanak a művészekkel. 2016-ban alapította meg az OPERÁ-n belül a Magyar Nemzeti Balettintézetet, amely azóta már több mint száz növendék fejlődését segíti, akik különböző balettprodukciókban és ifjúsági előadásban lépnek a nézők elé, valamint rangos nemzetközi versenyeken érnek el előkelő helyezéseket.

Wakabayshi Yuki, Taran Dumitru

Interjú Wayne Eaglinggel és Solymosi Tamással

2015-ben, 65 évvel a híres Vajnonen-féle Diótörő budapesti bemutatója után új változatban mutatta be a Magyar Nemzeti Balett a leghíresebb karácsonyi balettmesét. Az új produkció alkotóinak A diótörő a vérükben van. Wayne Eagling ezúttal ötödik alkalommal dolgozott a témán: 1991-ben koreografálta először a történetet Toer van Schaykkal együttműködve Amszterdamban, A diótörő és az Egérkirály címen, amit később Helsinkiben és Varsóban is továbbgondolt; majd 2010-ben készített egy új előadást a londoni English National Ballet számára. Solymosi Tamás pedig balett-táncosi pályafutása során öt különböző koreográfiában is alakította szerte a világon A diótörő Herceget; utoljára 2010-ben, a Vajnonen-Oláh-féle produkció 60. születésnapjára előadásán, az Operaház színpadán.

Miért döntött úgy, hogy 65 év után új produkcióban tűzik másorra A diótörőt?

S. T.: Úgy gondolom, hogy előbb-utóbb minden háztartás megérdemel egy „tisztasági festést”. Van, aki 10-15 év után lát neki, mi 65 év után érkeztünk el a pillanathoz. Ennyi idő alatt rengeteg dolog változott a világban, a színházban: a technika, a látványvilág, az ízlés. Az volt a célom, hogy hűek maradjunk az Oláh Gusztáv-mű szellemiségéhez és korához; megőrizzük azt, ami jó benne, és felfrissítsük, megtöltsük azt, ami az idők során megkopott.

Hogyan jött létre az új produkció?

W. E.: A *Duett* c. darabon dolgoztam itt a társulattal, amikor Solymosi Tamás említette, hogy szeretné felfrissíteni a budapesti *Diótörőt*. Azóta gondolkodtunk egy új produkció lehetőségén, amely egy kicsit kevésbé régimódi, mégis nosztalgikus visszatekintés a korábbi, nagyszerű darabra. A diótörő a legbonyolultabb, legnagyobb kihívást jelentő balettek egyike. Az I. felvonásban zajlik az estély és az egerek csatája a katonákkal, a II. felvonás pedig tulajdonképpen egy rövid utazás és különböző táncszámok sorozata. Nehéz ezeket koherens történeté, előadássá fűzni anélkül, hogy túl sok pantomimmal töltsük meg. A korábbi előadásaimból indultunk ki, de áramvonalasabbá tettük a mesét. Három felvonás helyett kettőbe osztottuk a darabot, a librettót egy kicsit megváltoztattuk, új koreográfiákat készítettünk. A Herceget és a Diótörőt általában két külön táncos alakítja; ebben az elő-

dásban egy művész táncolja mindkettőt, és ez bizony meglehetősen, igazi kihívássá teszi a szerepet. Ez a produkció teljesen más, mint amiket korábban készítettem. Ez egy egyedi, magyar változat.

S. T.: Az előadásba több olyan részletet csempésztem, ami arra utal, hogy a történet Magyarországon játszódik. A falakon magyar festmények vannak, a Hópehely-tánc alatt a Jáki kápolna mögötti vár részlete látható a díszleten; igazi, Andrassy úti villákat látogattunk, hogy minden részlet a helyén legyen. Másfél évig fotóztam, gyűjtöttem az anyagokat a látványhoz, és filmek is nyújtottak inspirációt. Vavrincez Beáta és Rományi Nóra Oláh Gusztáv terve nyomán elindulva valósították meg a vízióinkat. Mind a látványhoz, mind a történethez, a karakterekhez olyan apróságokat, részleteket adtunk hozzá, amitől a darab még közelebb kerülhet a nézőkhöz: amitől a szereplők emberibbé, szerethetőbbé válnak, és a közönségnek olyan érzése támadhat, mintha mindez a saját családjukban történe meg. Két éven át tanulmányoztam az eddigi *Diótörő*-előadásokat, hogy melyek azok a pontok, amelyeket újra kell gondolni. Ilyen volt például a karácsonyfa, amit díszesebbé, ünnepibbé varázsoltunk, karaktert adtunk a családoknak is, több táncalatt töltöttük meg a darabot. A mostani előadást az amszterdami produkció ihlette, amit a Vajnonen-Oláh produkció fényében formáltunk át, így születtek új koreográfiák is, amelyek megalkotásánál én is közreműködtem. Történetét tekintve az új produkció hívebb az eredeti darabhoz, mint Vajnonen változata volt.

Kik az előadás célközönsége: a gyerekek vagy a felnőttek?

W. E.: Mind a kettő. Ez a darab a legalkalmasabb arra, hogy a fiatalabb korosztály megismerkedjen a klasszikus balett világával: gyönyörű a zenéje, gyerekek is szerepelnek benne, és sok a látványos, kalandos, mesés elem. Ugyanakkor a felnőtteket is elvarázsolja a karácsonyi mese.

S. T.: Igazi családi esemény ez a darab is, kicsik és nagyok egyaránt találnak benne izgalmat és üzenetet. Az a célunk, hogy minden korosztályt megszólítson az előadás.

Az interjút készítette: Kenesey Judit

Synopsis

ACT I

By the chapel; at the Stahlbaum House

It is Christmas Eve, and as snow flurries fall, the smallest children of the Stahlbaum family, Marie, and her brother, Fritz head towards the chapel with their nanny while the rest of the family prepare for the great event. In front of the house there is an ice-skating rink and a vendor of roasted chestnuts. One after the other, the guests – including Uncle Drosselmeier and his nephew – arrive to celebrate together with the family.

The Christmas party

While the children wait in the antechamber to be allowed inside and see the Christmas tree, Drosselmeier performs a series of magic tricks to entertain them. The doors of the salon open up, and at Drosselmeier's command the festivities begin. The guests gather around the beautifully decorated Christmas tree, where a great number of presents are waiting for the children. Marie's uncle entertains the guests with a dance performance. The show is about the battle between the Nutcracker and the Mouse King, in which the Nutcracker is performed by Drosselmeier's nephew and the Princess by Louise, Marie's sister. Drosselmeier gives a nutcracker doll to Marie, who happily dances with her new favourite. Fritz thoughtlessly grabs the nutcracker doll from Marie, breaking it. Fortunately, Drosselmeier is able to fix the toy. The Christmas festivities close with everybody joining in a dance before the guests' departure and the children going to bed.

Marie's dream

Full of happiness and joy, Marie falls sound asleep, naturally with the nutcracker doll she has received beside her. The clock strikes midnight. As Marie dreams, everything seems to grow to an enormous size: the Christmas tree, the gifts, and the furniture. The dance show also comes to life. The Mouse King leads mice and rats in preparations to attack the house and Christmas tree. In her fright, Marie hopes that the Nutcracker will come to her aid. At the head of an army of lead soldiers who have come to life, the Nutcracker defeats the Mouse King.

Journey to the Land of Snow

The room and the house transform into a forest winter wonderland. Marie and Nutcracker delight in the Waltz of the Snowflakes together and then dance a lovely, lyrical duet to show their feelings for each other.

ACT II

The journey

Marie and Nutcracker board Drosselmeier's boat to embark on a fantastic journey together. They are accompanied by Drosselmeier. The voyage to Wonderland is a long one in which the young lovers find their path blocked by bats in a cave. Drosselmeier, however, disperses them with a single blow, and his magic kingdom opens up.

The Snow Crystal Palace

The inhabitants of the fairy-tale realm adoringly welcome Prince Nutcracker and his bride, Marie. A series of dance divertissements, in which the "residents" of the realm introduce themselves, ensues. A lively Spanish trio is followed by an Oriental snake-charming dance. Three Chinese dancers then entertain the guests with jumps and fast spins before the magnificent Russian dance commences. Next, is a pas de trois, a brilliant variation for "rococo" ballerinas, which leads, as the greetings conclude, to the climax of these divertissements: the Waltz of the Flowers. After the waltz comes the grand pas de deux between Princess Marie and Prince Nutcracker, a duet constructed in keeping with classical tradition as an adagio, two variations and a coda testifying to the fulfilment of their love. In the finale, they are joined by the entire corps de ballet and the enchantingly lovely inhabitants of the Snow Crystal Palace.

Marie's room

On Christmas morning, Marie awakes from a wonderful dream. Racing into the room is Fritz, and they share the adventures they experienced in their dream. Marie herself is unable to say whether the Christmas magic was something she dreamed or actually experienced.

Pyotr Ilyich Tchaikovsky (1840–1893)

Tchaikovsky was undeniably a giant of 19th century Russian music. After graduating in law, he took a position working in a ministry. Unlike most of the members of “The Five”, Tchaikovsky had received formal musical education at the recently established St. Petersburg Conservatory. Later on, he decided to give up his career as a civil servant for music, and happily accepted Nikolai Rubinstein’s invitation to be a teacher at the Moscow Conservatory. He taught music theory and also took on private students to supplement his earnings. He began composing intensively in the mid-1860s. Looking at his oeuvre, we can state that he could compose works of lasting value in every genre, although it was only a decade later when success finally arrived. Before his death, he was already considered an internationally recognised composer. He met the most important personalities of his era (Wagner, Liszt, etc.), and his series of appearances in the United States became a triumphal march. Had he not been hindered by his anxious nature and his lack of self-confidence, he clearly would have risen much higher on the social ladder.

The composer was 53 when death overtook him, but the real cause of his demise is still unknown. There are several hypotheses, ranging from cholera to suicide to a “court of honour”, but none of these have been proved beyond a doubt by researchers.

Tchaikovsky had a very close relationship with dance. He was fond of staged dance and ballet, and, more importantly, was not dismissive of ballet music. He regularly attended dance performances, and recent research has shown that the core idea behind his first ballet came from his receptivity and devotion to beauty.

Officially, he composed three ballets: *Swan Lake* (1877), *The Sleeping Beauty* (1890), and finally, *The Nutcracker* (1892). He composed all three for the Imperial Theatres, but the score of *Swan Lake* was based on his own ideas. Apart from these, many of his pieces created for the stage or even the concert hall include parts which were specifically composed for dance, or which could be interpreted as dances from a musical point of view. For instance, *Valse scherzo op. 7*, the famous polonaise, waltz and ecossaise from his opera *Eugene Onegin*, the Cossack dance in *Mazeppa*, and the waltz movements from his first and fifth symphonies.

It is not surprising that choreographies have been created to so many of his pieces – one might even venture to say, except for liturgical compositions, to most of his pieces,

including the lieds, as the radiant melodiousness of his music, his perfect orchestration, outstanding sense of form and vibrating rhythms practically demand dance. Some examples of staged works using Tchaikovsky’s music: George Balanchine developed symphonic ballets to *Serenade for Strings* (*Serenade*), the fourth movement of his *Symphony No. 3* (*Jewels – Diamonds*), *Piano Concerto No. 2* (*Ballet Imperial*), and the last movement of *Suite No. 3* (*Theme & Variations*). John Cranko chose Tchaikovsky’s music for the ballet version of *Onegin*, while Gyula Harangozó used it for *Romeo and Juliet*, Roland Petit for *The Queen of Spades* and *Puss in Boots*, Kenneth MacMillan for *Anastasia* and *Winter Dreams*, and Lilla Pártay for *Anna Karenina*.

His operas, ballets, symphonies, concertos, overtures and symphonic poems, suites, string quartets and piano works are often performed today. What can be the key to this success? Géza Falk elucidated the composer’s personality and explained his music as follows: *“Tchaikovsky’s talent and nature shows diverse ways of development. His talent began blooming slowly and belatedly. But we can observe the characteristics of an ageing man in his nature quite early on. He is only thirty, and yet he already yearns for the tranquillity of village life; he is unsociable and often lacks the will to live, instead thinking of death. His soul, which opened up only with difficulty, and his weak nerves were the causes of all kinds of misfortune. From a psychological perspective, we should first look at his shyness and the resulting inhibitions, sensitivity, his exceedingly emotional character and finally, his temperament, which could heat up and become excited so suddenly, because these are precisely the sources of his sufferings. His sensitivity, his gentle heart and his nervous system, which responded to everything, constituted a burden in his life, but from an artistic perspective, they represent the great worth of his unique personality.”*

A tale by a German writer set to Russian music

The original story of the *The Nutcracker* was written in 1816 under the title *Nußknacker und Mausekönig* (*The Nutcracker and the Mouse King*) by Ernst Theodor Amadeus Hoffmann. The conceit underlying the tale is that the world is full of miracles, but not everyone can see them. Hoffmann's work has a uniquely sweet tone to it, which has made the story enduring reading for children. But in Hoffmann's story, Christmas is just the pretext for the author to take his readers to a world whose borders he himself has crossed from time to time. Hoffmann spent his entire life balanced on the frontier between the worlds of reality and fantasy.

In the original story of the nutcracker doll, we happen upon the festivities of an entirely ordinary bourgeois family, but the story soon crosses the line into the world of fantasy. Suffering from an illness, a young boy dreams feverishly about a battle between the mice that have been infesting the house and the toy lead soldiers; the hero, the "Nutcracker Prince" – a wooden figure with a snappable jaw used for cracking open nuts – comes to life and becomes the commander of the toy soldiers who are defending the house. (According to a German legend, incidentally, a nutcracker brings good luck to the family and protects the home; this is why it was a common Christmastime "prop" in German-speaking areas). However, Hoffmann's world was not even close to being as balanced as that of fairy tales: in his version the scenes swirl together madly, until the author finally transgresses the boundaries of the story itself: he brings the nutcracker to life and has him become betrothed to Marie, the young girl who is his protagonist. Marie and the Nutcracker Prince then make wonderful journeys into a fantasy realm full of strange and fantastic beings.

Alexandre Dumas père revised Hoffmann's story substantially in 1844. This book, created expressly for children, was published in Paris in 1845 under the title *The Story of a Nutcracker*. This version, which was extremely popular in the era, was given to Tchaikovsky by the director general of the Imperial Theatres. The composer was commissioned to compose a fairy-tale ballet, and Marius Petipa, the legendary French-born choreographer of the Imperial Theatre in St. Petersburg, was charged with creating the choreography. Petipa also worked on the libretto, in which the story was abridged: they preserved the Christmas scene in the first half of the ballet, but in the second part they focused on the spectacle, the introduction of the Land of Sweets. They wanted to premier in a single spectacle a piece

that would surpass everything that had been performed up until that point, using a set of fairy-tale-like beauty and gorgeous costumes. They then asked Tchaikovsky to compose the music. The choreographer gave detailed plans and instructions for the composition, for which Petipa specified the precise length, rhythm and mood of the musical phrases. Tchaikovsky initially refused the task as he was afraid that the bombastic spectacle might divert the audience's attention from the musical subtleties. He began composition in February 1891 and finished his work in early 1892. His initial reservations were soon overcome by enthusiasm for the fairy tale, leading to excerpts from the ballet, in the form of the *The Nutcracker Suite*, being premiered at a concert of the Music Society in St. Petersburg on 7 March 1892. *The Nutcracker* became one of Tchaikovsky's most popular works.

The world premiere and the variations of *The Nutcracker*

The world premiere of the complete ballet was held on 18 December 1892 at the Mariinsky Theatre in St. Petersburg, and Tchaikovsky's one-act opera *Iolanta* was premiered on the same night. Both were the composer's final works for the stage. Due to Petipa's sudden illness, the choreography for the 1892 world premiere had instead been created by his assistant Lev Ivanov in the end, who has been a loyal colleague of his for seven years and followed the maestro's instructions and script to the letter. Although the two artists' styles were fundamentally different, the change was not noticeable at the performance, as Petipa had given precise and detailed instructions to his assistant, who possessed a special sensitivity for music. Although the audience received the ballet well, and the imperial family also held it in high regard, the critics sniffed. They disliked the choreography and found the plot to be lacking in drama. All of the critics, however, uniformly praised Tchaikovsky's music.

The immortal work can be seen in countless versions around the world. Its first premiere outside of Russia's borders took place in England: Nikolai Sergeyev taught the revised version to the Royal Ballet company in 1934. The other most famous productions include those of Alexander Gorsky (1919), Vasily Vainonen's choreography (1934), George Balanchine

(1954), Yuri Grigorovich (1966), Rudolf Nureyev (1967, 1985), John Neumeier (1971), Mikhail Baryshnikov (1976), Roland Petit (1976), Mark Morris (entitled *The Hard Nut*, 1991), Matthew Bourne (1992), Patrice Bart (1999), Maurice Béjart (2000) and Alexei Ratmansky (2010). Some of these versions stuck with the original storyline, or some variation of it, but in others the basic story received a completely different treatment, showing that *The Nutcracker* is one of those classic ballets that have also served as a launching point for re-interpretation. The Hungarian Royal Opera House first premiered the piece on 21 December 1927 in a choreography by Ede Brada, but the performance was not popular. Árpád Szemere (the Opera's principal director), revised the ballet in 1929, but success remained elusive. After World War II, however, the situation changed. In 1949, the renowned choreographer of the Soviet era Vasili Vainonen and his wife, Klavdiya Armasevskaya, arrived in Hungary in order to teach together the choreographer's own version of *The Nutcracker* (1934). The premiere was held in 1950, and Vainonen's *Nutcracker*, with the ballet arranged into three acts in ten scenes, has remained in repertoire almost continuously.

The 1950 premiere was an important step in the history of the Opera House. In some respects, it can even be considered the company's coming of age. What made the premiere into a milestone was the fact that Vainonen created for Tchaikovsky's music a choreography containing the essence of the great Imperial Russian Ballet, which on the one hand required an increase in the size of the company, and on the other hand opened the way for further full-length ballet productions. As another of its virtues, Vainonen departed from Petipa's saccharine libretto and, using Tchaikovsky's music as a starting point, reconstructed the script.

One of the production's main strengths was the impressive and gorgeous visual design by Gusztáv Oláh (1901–1956), which the master director and designer spoke about in an interview related to the 1950 premiere: "The *Nutcracker* is the greatest "exhibition" of my life, as they say in the language of the theatre. For the scenery, we are using more than 4500 square metres of canvas, and more than 200 new costumes are being created. Zoltán Fülöp and Tivadar Márk are also helping develop the designs – owing to the urgency and massive scale of the work." Decades later, during the renovation of the Opera House, the production was moved to the Erkel Theatre, where the stage equipment did not allow for Gusztáv Oláh's large-scale concepts for the scenery to be fully implemented. In 1994, when an updated version of *The Nutcracker* directed by László Seregi returned to the Opera House, everyone enthusiastically celebrated the rebirth of the piece. The revival required reconstructing replicas of the original scenery and costumes based on the original designs by Gusztáv Oláh found in the Széchenyi Library.

The creators of the new production: Wayne Eagling and Tamás Solymosi

Wayne Eagling (1950-)

The Canadian-born dancer and choreographer grew up in California, where he began studying dance at the Paul Ramsey Studio of Dance Arts. In 1965, at the age of fifteen, he met the dancers of Britain's Royal Ballet during their tour of the US and was given the opportunity to continue his studies at the Royal Ballet School in London. In the late sixties he moved to London, where the exciting and vibrant cultural life had a major impact on him. In 1969, at the young age of 18, he joined the Royal Ballet, becoming a soloist in 1975 and a principal dancer in 1972.

He would go on to dance with such partners as Margot Fonteyn, Merle Park and Jennifer Penny. Although he would get the chance to dance many of the major classical principal roles, it was perhaps in the works of Kenneth MacMillan (*Elite Syncopations*, *Gloria*) that he was best able to utilise his talents. In April of 1983, he danced the role of Crown Prince Rudolf at the New York premiere of *Mayerling*. He has also danced in the ballets of Frederick Ashton, George Balanchine, Jerome Robbins, Rudolf Nureyev and Glen Tetley. He created his first choreography for the Royal Ballet in 1985: this was *Frankenstein, the Modern Prometheus* based on Mary Shelley's novel of the same title, set to the music of Vangelis.

In 1991, after retiring from the stage, he became artistic director of the Dutch National Ballet. Jointly with Toer van Schayk, he created the 1996 ballet *The Nutcracker and the Mouse King*, which he later taught to the Finnish National Ballet and in Poland. In 2003 he parted ways with the Amsterdam company and embarked on an international career. Appointed artistic director of the English National Ballet in 2005, he led the company, where he created numerous choreographies, until 2012. In 2010 he developed a new version of *The Nutcracker*, and then went on to teach *The Sleeping Beauty* in Tokyo in 2014. His other choreographies include *Beauty and the Beast* (1986), *Byron* (1988), *Alma Mahler* (1994) and *Men Y Men* (2009). Audiences at the Hungarian State Opera have had a number of opportunities to see his 1995 work *Duet*, which was premiered here in 2006.

Tamás Solymosi (1971-)

Tamás Solymosi completed his studies at the Hungarian Dance Academy and the Vaganova Ballet Academy in Saint Petersburg, as well as in Monte Carlo. After graduating as a dancer, he also trained as a ballet teacher and choreographer in the early 2000s. As he was frequently sought to perform abroad, his appearances at the Hungarian National Ballet were primarily as a guest. He has also made guest appearances with the ballet companies of Miami, Chicago and the Osaka Ballet and has appeared as a principal at the Wiener Staatsoper, the Dutch National Ballet, the Semperoper Dresden and the ballet company of the New York Metropolitan Opera. Audiences have also had the chance to see him at the Bolshoi in Moscow, the opera houses of Munich and Berlin, as well as in Santiago de Chile. In 2006, he once again dedicated his full energy to working in Hungary when he took up the position of deputy director of the Hungarian Dance Academy. In 2011, he was named acting director of the Hungarian National Ballet, a position that was confirmed as permanent two years later, and filling this office now constitutes the main focus of his work. Since coming under his leadership in 2011, the Hungarian National Ballet has completely renewed its repertoire, greatly enriching it to include, alongside its traditional Hungarian ballet productions, nearly every great classical piece, numerous major neoclassical ballets and some of the more important modern works. The international auditions it holds have attracted more and more participants each year, with several hundred dancers registering from every corner of the world on each occasion.

He regularly invites the finest international répétiteurs to share their expertise with the company by working with its artists. In 2016, he established, within the Hungarian State Opera, the Hungarian National Ballet Institute, which by now has aided the development of more than one hundred students who also appear in various ballet productions and win numerous awards at prestigious international dance competitions.

An interview with Wayne Eagling and Tamás Solymosi

In 2015, 65 years after the Budapest premiere of the famous Vainonen *Nutcracker*, the Hungarian National Ballet presented a new version of this most famous of ballet Christmas stories. The creative forces behind the new production have *The Nutcracker* running through their veins. The current version represents Wayne Eagling's fifth time tackling the ballet: he first choreographed the story in 1991, in an Amsterdam collaboration with Toer van Schayk entitled *The Nutcracker and the Mouse King*, which he later developed further in Helsinki and Warsaw. Later on, in 2010, he created a new production for London's English National Ballet. In his career as a ballet dancer, Tamás Solymosi has danced the role of the Nutcracker Prince in a total of five different choreographies in different cities around the globe. The last time was in 2010, on the stage of the Opera House, at a performance celebrating the 60th anniversary of the Vainonen-Oláh production.

After 65 years, why did you decide to create a new production of *The Nutcracker*?

T.S.: I feel that every now and then every household requires a bit of "fresh paint". While some people do this after ten or 15 years, it took us 65 years to get to this point. After so much time, much has changed in the world, as well as in the world of the theatre, including the technology, set and costume design, and tastes. My objective was for us to remain faithful to the spirit and era of Gusztáv Oláh's work, and to preserve what is good about it, but also to update and replace the aspects of it that have become a bit frayed around the edges over the years.

How did this project come about, in the sense of making a whole new production together?

W.E.: I had previously worked with the company on a short ballet called *Duet*, and that's when Tamás Solymosi mentioned that he was looking to make *The Nutcracker* a little bit more updated, to make it not so old-fashioned and more of a nostalgic look back at

that great earlier production. *The Nutcracker* is one of the more difficult ballets to do, because the story in Act 1 is the party and the battle between the mice and the soldiers, and the second act is virtually just a short journey, and then the series of different dance numbers. It's a difficult ballet to tie together, and it's also difficult to make sense of the story without doing a lot of mime. We took our starting point from the old production, but I streamlined it a bit. We got it into two acts instead of three, we altered the libretto a bit and created new choreographies as well. I've made the role of the Prince very difficult. Normally the roles of the Prince and the Nutcracker were for two different people – in this production it's just one dancer, so it has become a big challenge and quite a hard part. This is a uniquely Hungarian production, different from the versions I'd done before.

T.S.: I've snuck a few details into the production that indicate that the story takes place in Hungary. There are Hungarian paintings on the wall, and during the *Waltz of the Snowflakes*, a detail from the castle in Ják, the one behind the famous chapel there, appears in the scenery. We even went to go visit real mansions on Andrassy Avenue in order to make sure that every detail was just right. For a year and a half, I've been photographing and collecting material for the visual design, and we have even looked to films for inspiration. Beáta Vavrinecz and Nóra Rományi used Gusztáv Oláh's designs as a starting point in order to realise our vision. In terms of both the visual concept and the story, we added tiny little details to the characters that will help viewers quickly grow fond of the piece, with characters that are more human and lovable and that will give the audience the feeling that they are at home, watching the story take place in their own family. I spent two years analysing past productions of *The Nutcracker* to see which aspects needed to be thought through again. One of these, for example, was the Christmas tree, which we made even more ornate and festive, while also giving the different families more individual characteristics and also adding more dance to the whole thing. The basic framework for this current production came from the concept of the Amsterdam version, which we restructured in light of the Vainonen-Oláh production, thus engendering new choreographies on whose creation I myself also collaborated. With respect to the plot, the new production is more faithful to the original piece than the Vainonen version was.

What is the target audience? Adults or children?

W.E.: Both. This piece is particularly suitable for introducing the world of classical ballet to younger audiences: it has wonderful music, it uses children in the ballet, and

it has a lot of spectacular, fabulous elements and adventures. At the same time, it also puts a spell on the adults.

T.S.: The piece is a true family event. There will be excitement for young and old alike, as well as a message. Our objective was for the production to speak to every age group.

Interview by Judit Kenesey

Felelős kiadó *Responsible publisher:* **Dr. Ókovács Szilveszter,**
a Magyar Állami Operaház főigazgatója *General Director of the Hungarian State Opera*
A műsorfűzetet írta *Programme written by* **Gara Márk, Major Rita, Kenesey Judit**
Angol fordítás *English translation:* **Hegedűs Gyula, Arthur Roger Crane**
Szerkesztette *Edited by* **Jávorszky György**
Fotók *Photos by* **Berecz Valter, Csibi Szilvia, Nagy Attila, Pályi Zsófia**
Képszerkesztő *Photo editor:* **Solymosi Tamás**
Frissített kiadás: 2024 *Revised edition: 2024*

Kekalo Iurii, Kovtun Maksym, Furuhashi-Huber Inès, Kóbor Demeter, Barbieri Raffaello

STRATÉGIAI PARTNEREK
STRATEGIC PARTNERS

ARANY FOKOZATÚ TÁMOGATÓK
GOLD LEVEL SPONSORS

BOSCH

rexroth
A Bosch Company

DR. FEITH ZOLTÁN

